

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – köp av sexuell handling av barn m.m.

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

AB

Ombud och offentlig försvarare: advokaten MNN

Överklagade avgörandet

Svea hovrätts dom den 19 maj 2015 i mål B 2517-15

Yrkanden

Jag yrkar att Högsta domstolen med ändring av hovrättens dom skärper påföljden.

Frågan i målet

Den fråga som är av intresse ur prejudikatsynpunkt är vad som ska ligga till grund för straffvärdebedömningen vid köp av sexuell handling av barn.

Jag föreslår att Högsta domstolen, med utgångspunkt i hovrättens bedömning av övriga gärningars straffvärde, meddelar prövningstillstånd i frågan om hur påföljden ska bestämmas.

Bakgrund

AB har av hovrätten dömts för våldtäkt, barnpornografibrott vid fyra tillfällen, varav ett grovt brott, misshandel, köp av sexuell handling av barn vid fem tillfällen, utnyttjande av barn för sexuell posering vid 19 tillfällen och sexuell ofredande. Hovrätten har bedömt att straffmättningsvärdet för den samlade brottsligheten motsvarar tre års fängelse. Hovrätten har därvid uttalat att de fem

köpen av sexuell handling av barn har ett sammantaget straffvärde om ca sex månader.

Grunderna för min inställning

Straff ska, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. (29 kap. 1 § första stycket brottsbalken).

Vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. (29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken).

Straffskalan för köp av sexuell handling av barn är böter eller fängelse i högst två år. (6 kap. 9 § brottsbalken). När det som i detta fall är fråga om flerfaldig brottslighet är straffskalan dock böter eller fängelse i högst tre år. (26 kap. 2 § brottsbalken).

I 29 kap. 2 § stadgas ett antal försvårande omständigheter som vid bedömningen av straffvärdet, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, särskilt ska beaktas. Som försvårande omständigheter ska därvid bl.a. beaktas om den tilltalade visat stor hänsynslöshet (2), eller om den tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig (3).

Min bedömning

AB ska bl.a. dömas för fem fall av köp av sexuell handling av barn mot en och samma målsägande (se under åtalspunkterna 1-5, 6-8, 9, 10 och 11). Det är framförallt händelserna den 18 november 2014 (åtalspunkten 1-5) och den 29 september 2014 (åtalspunkterna 6-8) som måste anses vara mest straffvärda.

Det är utrett att målsäganden, som var 16 år gammal, hade ett pågående självskadebeteende bestående bl.a. i att hon skar sig själv samt att hon utsatte sig själv för både fysiska och psykiska skador genom att sälja våldsamt och förnedrande sex till äldre män.

AB visste att målsäganden var endast 16 år gammal. Han kände även till att målsäganden frekvent skurit sig själv, vilket även för en utomstående betraktare är uppenbart, eftersom målsäganden till följd av sitt självskadebeteende har en mycket omfattande ärrbildning på såväl armar som ben. AB har i förhör uppgett att han trodde att målsäganden hade slutat skära sig och att de ärr han kunde se var "gamla". AB måste dock ha insett att, oavsett om målsäganden slutat skära sig eller inte, den problematik som låg till grund för hennes självskadebeteende kvarstod. AB kände nämligen också till att målsäganden, som var endast 16 år gammal, sålde våldsamt och förnedrande sex, inte bara till honom, och att hon också gjort detta en tid innan de lärde känna varandra. Han kände även till

målsägandens mammas oro för dottern och att hon med alla möjliga medel försökte hålla reda på var målsäganden befann sig för att hindra henne från att skada sig själv. AB, som var 40 år gammal och normalt begåvad, måste således ha insett att målsäganden hade ett pågående självskadebeteende bestående i att utsätta sig själv för bl.a. sådant våldsamt och förnedrande sex som han ville köpa av henne.

När det gäller händelsen den 18 november 2014 är det också utrett att målsäganden, i ABs åsyn, drack betydliga mängder alkohol såväl kort tid före som under den aktuella händelsen i det uttalade syftet att kunna utstå hans övergrepp. Av åklagaren åberopat intyg från Rättsmedicinalverket kan målsägandens promillehalt vid gärningen uppskattas till ca 1,0. Det har varit fråga om ett utdraget händelseförlopp innefattande sadistiskt våld och synnerligen kränkande handlingar där målsäganden under en del av tiden varit bunden till händer och fötter samt också försedd med en s.k. gagboll. De sexuella handlingarna – som bestod i vaginala, orala och anala samlag och där AB även förde in olika föremål i bl.a. målsägandens anal – avslutades med att AB släpade in målsäganden på toaletten och, när hon låg där på golvet, kissade på hennes kropp och ansikte, varefter han fick utlösning i hennes mun. AB har under åtalpunkten 1-5 visserligen dömts för misshandel för den fysiska smärta han utsatte målsäganden för. De mycket omfattande och djupgående kränkningar av sexuell natur han utsatte målsäganden för bör enligt min mening beaktas vid straffvärdebedömningen avseende köp av sexuell handling av barn.

När det gäller händelsen den 29 september 2014 (åtalpunkterna 6-8) är det utrett att AB i samband med att han genomförde de sexuella handlingarna med målsäganden slog henne i ansiktet, tog stryptag kring hennes hals samt kissade på hennes bröst. Då målsäganden samtyckt till misshandeln och denna inte bedömdes vara oförsvarlig har AB dock inte dömts för misshandel under dessa åtalpunkter. Som jag anfört ovan bör dock de sexuella kränkningar som förevarit påverka straffvärdet avseende köp av sexuell handling av barn.

Även de övriga tillfällena som AB ska dömas för att ha köpt sex av målsäganden innehåller inslag av förnedring. Vid alla tillfällena utom ett har det förutom vaginala samlag även förekommit anala samlag.

Straffbestämmelsen om köp av sexuell handling av barn fick sin nuvarande utformning och rubricering i samband med sexualbrottsreformen 2005 (prop. 2004/05:45, En ny sexualbrottslagstiftning). Bestämmelsen är en del av det generella skyddet för personer under 18 år mot att utsättas för sexuella övergrepp. Brott mot skyddsbestämmelser av det nu angivna slaget utgör brott mot person. (A. prop. s. 91). En av de förändringar som genomfördes var en höjning av maximistraffet till fängelse i två år, för att markera att köp av sexuella handlingar av barn generellt sett har ett högre straffvärde än motsvarande gärningar som riktar sig mot vuxna personer. Syftet med bestämmelsen är framför allt att skydda ungdomar från att dras in i prostitution. I motiven uttalas att böter syftar till att omfatta gärningar för vilka ett minsta straff om fängelse

14 dagar kan tyckas för strängt. Det kan t.ex. vara fråga om fall där ersättning i någon form visserligen förekommit med där offret är nära 18 års ålder och omständigheterna även i övrigt är sådana att straffvärdet är lågt. (A. prop. s. 93 och 147 f.).

Straffskalan för köp av sexuell handling av barn är böter eller fängelse i högst två år. När det som i detta fall rör sig om flerfaldig brottslighet är straffskalan böter eller fängelse i högst tre år. Hovrätten har bedömt att det sammanlagda straffvärdet för de fem fallen av köp av sexuell handling av barn i detta fall är fängelse i sex månader. Det är uppenbart att hovrätten därvid måste ha bedömt att straffvärdet för vardera gärning ligger i den nedre delen av straffskalan avseende nu aktuell brottslighet.

Jag anser att straffvärdet i denna del är väsentligt högre än vad hovrätten kommit fram till. Enligt min uppfattning måste det vid straffvärdebedömningen och straffmätningen beaktas att AB medvetet och totalt hänsynslöst förmått en mycket ung flicka med allvarligt självskadebeteende att vid ett flertal tillfällen mot betalning medverka i uppenbart kränkande, förnedrande och smärtsamma sexuella handlingar i syfte att för egen del uppnå sexuell tillfredställelse. Omständigheterna kring samtliga gärningar är enligt min uppfattning mycket försvårande, varvid omständigheterna kring gärningen den 18 november 2014 måste anses synnerligen försvårande. Dessa mycket försvårande och synnerligen försvårande omständigheter bör enligt min uppfattning få ett mycket påtagligt genomslag vid såväl straffvärdebedömningen som vid straffmätningen. Enligt min uppfattning måste straffvärdebedömningen inom ramen för den tillämpliga straffskalan medföra att straffvärdet för vardera gärning ligger i den övre delen av skalan. Mot denna bakgrund och även med beaktande av 29 kap. 2 § punkterna 2 och 3 brottsbalken är det min uppfattning att det sammantagna straffmätningensvärdet för här aktuella gärningar uppgår till fängelse i minst två år. Brottsligheten i denna del bör alltså få ett betydligt större genomslag vid bestämmandet av det sammanlagda straffmätningensvärdet av de gärningar som AB ska dömas för. Mot denna bakgrund anser jag att det sammanlagda straffmätningensvärdet inte bör understiga fängelse i fyra år. Påföljden bör således skärpas.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

Som framgår av hovrättens dom var AB åtalad för grov våldtäkt under åtalpunkterna 1-5, vilket dock ogillades av domstolarna.

Jag har med anledning av åklagarens begäran om att riksåklagaren skulle överklaga hovrättens dom i den delen tagit del av bevisningen under åtalspunkterna 1-5. Jag kan därvid konstatera att utredningen i målet och nu gällande lagstiftning inte ger mig något stöd för att bedöma våldtäktsåtalet annorlunda än hovrätten. Jag har därför avstått från att överklaga hovrättens dom i den delen. Det kan emellertid med fog ifrågasättas om det straffrättsliga skyddet är tillräckligt med avseende på övergrepp av detta slag. För ett barn under 15 år är skyddet mot att utsättas för sexuella kränkningar absolut. Vid en genomläsning av förarbetena till nu föreliggande sexualbrottslagstiftning är det tydligt att lagstiftaren haft ambitioner att på olika sätt skydda även barn mellan 15 och 18 år från sexuella övergrepp av olika slag (prop. 2004/05:45). För den nu föreliggande situationen utgör emellertid köp av sexuell handling av barn den enda tillämpliga brottsrubriceringen. Det är därför av stor betydelse hur denna bestämmelse tillämpas i straffvärdehänseende.

Självskadebeteende bland barn och unga är ett växande samhällsproblem. Det är i dessa sammanhang också mycket vanligt att självskadebeteendet tar sig uttryck i att barnet "frivilligt" ställer upp på allehanda och ofta mycket kränkande sexuella handlingar mot någon form av betalning. Som jag pekat på ovan är det straffrättsliga skyddet för den som fyllt 15 år och som säljer sex under dessa omständigheter dock långtifrån tillfredställande. Mot denna bakgrund är det enligt min uppfattning av stor vikt att Högsta domstolen prövar i vilken mån man inom den befintliga straffskalan för köp av sexuell handling av barn kan bestämma ett straff i en situation som den förevarande som fullt ut motsvarar brottslighetens allvar.

Regeringen har den 4 september 2014 tillsatt en utredning för att bl.a. se över straffskalorna vid köp av sexuell handling av barn och överväga en höjning av straffminimum i syfte att säkerställa en straffskala som återspeglar brottets allvar. (Dir. 2014:128). I uppdraget ingår att analysera tillämpningen av straffbestämmelsen, särskilt när det gäller straffvärdebedömning och påföljdsval, överväga straffskalan och i det sammanhanget särskilt överväga en höjning av brottets straffminimum genom att ta bort böter i straffskalan. Uppdraget ska redovisas senast den 9 mars 2016.

Den fråga som jag vill att Högsta domstolen ska pröva är dock generell och tar sikte på i vilken mån man inom ramen för en befintlig straffskala kan beakta försvårande omständigheter av sådant slag som här aktuella. Ett uttalande från Högsta domstolen avseende denna fråga är såvitt jag kan bedöma därför av stor vikt även efter att en ny lagstiftning eventuellt har trätt ikraft. Jag kan därför inte se att den av regeringen tillsatta utredningen minskar prejudikatintresset av att Högsta domstolen prövar mitt överklagande.

Till skillnad från många andra sexualbrottsmål är de faktiska omständigheterna i förevarande mål mycket väl utredda. Stora delar av händelseförloppet den 18 november 2014 finns på film som håller mycket god bild- och ljudmässig kvalitet. Därtill kommer att målsäganden och AB i allt väsentligt är överens om

vad som förevarit vid såväl detta som vid övriga fyra tillfällen. Förutsatt att Högsta domstolen meddelar ett partiellt prövningstillstånd i enlighet med vad jag inledningsvis föreslagit är enligt min uppfattning förevarande mål således ett mycket lämpligt mål för en prövning i Högsta domstolen.

AB ska enligt hovrättens domslut stanna kvar i häkte till dess fängelsestraffet får verkställas. Det bör därvid påpekas att en prövning av mitt överklagande inte hindrar verkställighet av den av hovrätten ådömda påföljden (2 § första stycket lagen [1974:202] om beräkning av strafftid m.m.).

Bevisning m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift samt mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd.

Anders Perklev

My Hedström

Kopia till:

Utvecklingscentrum Göteborg
Utvecklingscentrum Stockholm
City åklagarkammare i Stockholm
Kammaråklagaren Petra Götell